

marksizma. Uz to ponosni antitotalitarni identitet stvara danas snažniju samouverenost nego minula ortodoksna marksistička samosvest. Preobraćeni intelektualci 1990-ih bi se osećali razgolićenim bez antitotalitarne frazeologije, tj. radikalnog raskida sa marksizmom i totalitarnom prošlošću. Pravo je čudo kako je socijalizam mogao opstati pola stoleća pored mnoštva tako anagažovanih antitotalitarnih intelektualaca koji su mu se "protivili"? Neupućeni hipotetički posmatrač bi mogao pomisliti da su iščezle ideologije komunističkih partija imale izvanredno težak zadatak boreći se sa mnoštvom vatrenih braniča nacionalne tradicije, liberalizma, hrišćanske demokratije i drugih struja koje su težile demaskiranju nehumanog karaktera totalitarizma. Sudeći po današnjoj raširenosti antimarksističkog i antikomunističkog konformizma, realni socijalizam je teško odolevao pritisku disidenata i idejnih protivnika, a opstajao je samo zahvaljujući kombinaciji terora i manipulacije (Barbu, 2000).

Da li je antitotalitarni otpor odista bio snažan, ili će pre biti da u Istočnoj Evropi vlada endemski nedostatak postojanosti ideja, tj. da preteže instrumentna upotreba ideja nad heurističkom? Ova nepostojanost bi manje brinula da nije zahvatila i stvaralačku humanističku inteligenciju, pa i sam njen vrh. Ideje gotovo da nisu ništa drugo do naziv koje je primila određena strateška situacija odnosa moći na idejnom i političkom polju u određenom razdoblju. Novu stratešku situaciju i izlaz iz nje najbolje iskazuje rastegljivi antitotalitarizam konvertita. Poslesocijalistički antikomunizam je "protivideologija" koja koristi uprošćene i dihotomne moralne kategorije: totalitarizam–demokratija, zatvoreno–otvoreno društvo, civilno društvo–diktatura. Prepoznatljiv je etički redukcionizam ideološke prirode. Tako Daniel Barbu, rumunski politikolog, piše o nacionalnom begu od svake lične krivice kod Rumuna posle 1989. što je rezultat poimanja krivice sa stanovišta kazne. Odmah nakon pada jednopartijskog režima mnoge je zahvatio strah da će biti pozvani na odgovornost. Ali ovaj strah brzo je zaboravljen. Danas se niko ne oseća krivim, niti je spreman da krivicu pojmi iz perspektive pokajanja. Oni koji su oslobođeni od pravne i političke kazne, čak i osumnjičeni, smatraju sebe nevinim. Ne manje nedužnim osećaju se oni koji nisu počinili nikakve greške izuzev što su smatrali oportunistički da žive van kontrole vlastite savesti. Ljaga poslekomunističkih antikomunista je u tome što se na istoj vatri peku sa vlastitom savešću (Barby, 2000, S. 23).

Izlaz naravno postoji, ukoliko je društveno prihvatljiv. To je antitotalitarizam. Novo antitotalitarno opredeljenje nudi pristalicama važno preimućstvo, neku vrstu moralnog rasterećenja od tereta prošlosti, koja u novom okruženju smeta. Svako prilagođavanje traži zaborav. Pošto su bivši marksisti posle 1989. naprasno postali liberali, ne osećaju se ni na koji način obaveznim da objašnjavaju vlastitu prošlost, a još manje da je popravljaju. Jedinu odgovornost vide u odnosu prema poslednjem izboru (antitotalitarni antikomunizam kao poslednja ideologija), koji je prethodno opredeljenje potpuno izbrisao. Biti liberal u periodu transformacije socijalizma u kapitalizam jeste udoban način da se nastavi sa etikom neodgovornosti i izbegne obaveza određivanja prema etici ubeđenja. Konvertiti se najčešće neodređeno izjašnjavaju kao demokrate ili kao demokratski nacionalisti. Prihvata se i izraz liberal, ali je vrlo upadljivo da se izbegava izraz kapitalizam uprkos neskrivenom antikomunizmu. Umesto kapitalizma koriste se izrazi tranzicija, transformacija ili civilno društvo kao pravci poželjnih promena. Već samo izbegavanje izraza kapitalizam pokazuje terminološko zamagljavanje loma u biografiji konvertite: napuštenom marksizmu i